

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 35.

ZATERDAG 2 SEPTEMBER 1911.

Foto E. van Elfrinkhoff. WEDSTRIJD GEHOUDEN OP 27 AUGUSTUS L.L.
OM DE COUPE DE BELGIQUE DE HUIT MÈTRES, TUSSEN DE ROYAL YACHT CLUB
DE BELGIQUE EN DE ZEILVEREENIGING „HET Y“.

DE „REE“, VAN DE ZEILVEREENIGING „HET Y“, EIGENAAR ERICK FELDMANN.

INHOUD:

WEDSTRIJD OM DE COUPE DE BELGIEUE. ILLUSTRATIE BLZ. 409	
DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER, DOOR A. A. N.	410
PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE, UIT HET FRANSCH VAN G. LENÔTRE.	410
DE HOOFDSTEDEN VAN HET NOORDEN, II, DOOR J. E. JASPER, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 412—415
UIT FRANKRIJKS WILDERNIS, III, DOOR JOHAN SCHMIDT	BLZ. 414
WITTE EN BONTE ZWANEN 'S MORGENS VROEG AAN HET TOILET IN HET VONDELPARK TE AMSTERDAM. ILLUSTR.	416
HET JAAGPAD LANGS DEN OUDEN RIJN, DOOR G.	417
VARIA.	BLZ. 417 EN 419
YUCCA FLACCIDA, DOOR H. WITTE, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 417
MAKASSAR, DOOR A. VOGEL, GEÏLLUSTREERD.	418
RUÏNE SWALMEN (L.), DOOR A. F. VAN BEURDEN, GEÏLL.	420
HET VOGELSCHIETEN, DOOR A. G. KOENDERS.	420

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotograficën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk ait blad te noemen als men naar aanleiding van een advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden in den vóóravond (omstreeks 9 uur).

Zenith: Cepheus, Zwaan;

Noorden: Grootte en kleine Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman;

Noordoosten: Perseus;

Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Hagedis, Ram, Visschen;

Zuidoosten: Pegasus;

Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Steenbok, Vos, Wagenman;

Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lier, Ophiuchus, Slang;

Noordwesten: Draak, Jachthonden.

De *Melkweg* is te negen uur prachtig zichtbaar. Zijn helderste deelen staan in top, in den Zwaan, en aan den Zuiderhemel, in de sterrenbeelden Arend en Schutter. Maneschijn kan echter zelfs deze helderste plekken geheel onzichtbaar maken. De *Maan* is den 8^{en} September vol, en den 22^{en} nieuw. Er zijn deze maand bijzondere redenen om hiervan notitie te nemen, nl. het Zodiakaallicht en de komeet 1911 C, beide alleen bij afwezigheid van maanlicht goed waarneembaar. Het *Zodiakaallicht* is in September aan den morgenhemel zichtbaar, dat is dus na middernacht in het Oosten. Men kan er in de eerste week van September naar uitzien, en dan pas weer na den 20^{en}. Voor bijzonderheden verwijs ik naar Buiten I No. 17, IV No. 36. Ook de *Gegenschein* zal in het begin en in het eind der maand mogelijkzins zichtbaar zijn (in de Visschen). Alleen de allerhelderste nachten komen voor dit uiterst zwakke schijnsel in aanmerking.

De *komeet* van Brooks, 1911 C — die ik ook in No. 31 al even noemde —, belooft een helder hemellicht te worden. Er is zelfs volgens bevoegde berekenaars kans, dat wij een *grote* komeet te zien krijgen, zooals „1910 A” was, in Januari 1910, en zooals „Halley”, voor meer begunstigde streken dan Nederland ook geweest is.

Ik schatte de helderheid der komeet 1911 C den 26^{en} Juli 8.^m5, den 11^{en} Augustus 6.^m5. Het verschil van twee grootteklassen beteekent — zie Buiten II No. 45, waarin over grootteklassen werd gesproken — dat de komeet in een halve maand meer dan zesmaal zoo helder is geworden. Den 25^{en} Augustus zag ik haar zeer duidelijk met het bloote oog, 3° ten Noorden van γ Cygni. Wie een sterrenkaart bezit, trekke een boog van ξ Cygni over ψ Cygni naar ξ Draconis. Bij ψ staat de komeet den 30^{en} Augustus, bij ξ Draconis den 10^{en} September. Trekt men

den boog door, dan zal men in de tweede helft van September, wanneer in den vooravond geen maneschijn hindert, de komeet ook zonder nauwkeurige aanduidingen — die ik niet zoo ver vooruit geven kan — gemakkelijk vinden.

De zon bereikt den 24^{en} September het *herfstnachteveningspunt* en de winter kondigt zich door het lengen der nachten aan. De *tijdsvereffening* neemt in September af: de zon, die in het begin der maand vrijwel gelijk met de klok is, geraakt tegen 1 October tien minuten vóór.

Er zijn twee *Algolminima* geschikt waarneembaar, nl. den 19^{en} omstreeks middernacht, en den 22^{en} te 9 uur.

Mercurius is in het eind der maand morgenster. Den 25^{en} bereikt de planeet een Westelijke elongatie van 18°, en komt daarmede, het seizoen in aanmerking genomen (zie Buiten IV No. 36 en 40), in vrij gunstigen stand voor de waarneming.

Ook *Venus* is in het eind van September morgenster. De conjunctie met de zon heeft 15 September plaats, waarbij de planeet zeven graden ten Zuiden van de zon staat. In niet te kleine kijkers is het deze maand zeer belangwekkend, het smaller worden van den sikkel, het grooter worden van de schijf na te gaan, die 15 September bijna 60" meet, en vervolgens weer afneemt; en vooral ook het draaien, om mij zoo uit te drukken, van de sikkel langs den nagenoeg of geheel onzichtbaren Venusbol: den 10^{en} September keert de sikkel den bollen kant naar het Westen, den 15^{en} naar het Noorden, den 20^{en} naar het Oosten.

Mars is vrijwel den heelen nacht zichtbaar. De planeet loopt deze maand Oostwaarts tusschen Pleiaden en Aldebaran door, de roode heldere ster α Tauri, die ook wel ν Tauri; heeten kon (zie Buiten IV N°. 5). De helderheid neemt sterk toe; zoo ook de middellijn der schijf, die half September 12".5 meet.

Saturnus begint den 3^{en} September zijn Westwaartsche, d. i. teruggaande beweging. Deze planeet, met de maan het meest geliefde object voor bezitters van kijkers, is den heelen nacht uitstekend waarneembaar. *Jupiter* is al nagenoeg in de avondschemering verdwenen, maar ook in het eind der maand toch nog wel te vinden. Daar ook *Uranus* en *Neptunus* te zien zijn (resp. aan den avondhemel, in den Schutter, en aan den morgenhemel, in de Tweelingen), zoo zal zich omstreeks 24 September de gelegenheid herhalen — zie N°. 14 van dezen jaargang — dat in één etmaal alle zeven groote planeten zichtbaar zijn.

A. A. N.

PARIJS TIJDENS DE REVOLUTIE.

EEN FIDEELE GEVANGENIS. I)

O P het hoogste punt van de rue de Charonne, niet ver van den buitenboulevard, staat in een beroekte wijk van fabrieken en arbeiderswoningen, een goed oud buitenhuis, dat met zijn eerwaardig, vriendelijk voorkomen een zekere bekoring voor mij heeft. Het is meer dan honderd jaar oud, en ziet er uit of het van vermoedheid is ingezakt; men noemt het „maison Belhomme”.

Belhomme was een geneesheer, die in 1787 in deze gerieflijke woning, rustig gelegen tusschen wijngaarden op de hoogten van Charonne, een maison de santé vestigde. De inrichting verkeerde spoedig in bloeienden toestand. Zij was nog nauwelijks twee jaar geopend of zij telde reeds zesenvertig pensionnaires, waaronder slechts negen die uit eigen verkiezing waren opgenomen. Onder deze laatsten was Ramponneau, de fameuze Ramponneau, de oude grappenmaker van de guinguette des Porcherons, die een tijd lang erg in trek was geweest, maar die, toen met het klimmen der jaren de liefhebberij er uitging, zich daar had teruggetrokken om er rustig zijn dagen te slijten. Onder de zevenendertig gekken waren eenige vrouwen, een tiental provincialen en verscheidene priesters; een van dezen, de abbé François-Timothée de Lambour, had het idée fixe dat hij een beroemd acteur was en deed den ganschen dag niets anders dan geheele treurspelen declameeren.

Toen de Revolutie kwam werd Dr. Belhomme, die zooals vele geneesheeren, vrijzinnig was, tot kapitein der compagnie van Popincourt benoemd. Hij kwam op het gelukkige denkbeeld om aan deze sectie zijn hotel aan te bieden, ten einde er — tegen vergoeding natuurlijk en onder voorwendsel van de een of andere ziekte die genezen moest worden — de rijke „suspects” op te sluiten, voor wie het verblijf in de gewone gevangenissen niet dienstig was. De dokter had relatien met eenige machtige mannen van het nieuwe regime; zijn voorstel werd aangenomen en weldra kwamen er, uit alle gevangenissen van Parijs, welgestelde gevangenen die, al waren zij aristocraten, zich door fooien deze gunst verwierven.

Het was inderdaad een gunst, en geen kleine. Want terwijl in de gevangenissen van Sainte Pélagie, Madelonnettes of de Abbaye dagelijks de agenten van den openbaren aanklager bij de revolutionnaire rechtbank de slachtoffers kwamen halen, was, door een zeer bijzonder privilege, nog geen der gevangenen die bij Belhomme een schuilplaats gevonden hadden, voor de rechtbank verschenen. Bovendien was het bekend dat men er tamelijk vrij was, zonder al te strenge wachters en zonder al te dicht gesloten deuren; men kon er bezoeken ontvangen en op zijn gemak een luchtje scheppen, zoodat dan ook na verloop van

een maand, de aanvragen om opgenomen te worden bij massa inkwamen en het hotel stampvol was.

In den geest der opgejaagde „suspects” werd het huis van Charonne een begeerenswaardige oase, welke niet door den overal elders dreigenden dood werd bezocht, iets als een dier betoo-verde eilanden uit de Arabische vertellingen, waar het leven zonder zorgen, zonder vrees, zonder tranen voorbijging. In de andere gevangenis sprak men van dezen gelukkigen kerker als van een paradijs, waar men zeker was te kunnen slapen zonder vrees op ruwe wijze gewekt te worden door de drijfhanden die het dagelijksche rantsoen voor het schavot kwamen halen, en het gerucht liep, dat Belhomme voor zijn huis „een stilzwijgend vrijgeleide” had weten te verkrijgen, dat zeer winstgevend was voor alle partijen. 2)

Men zeide dat hij een accoord had gesloten met den ambtenaar van het openbaar ministerie, Fouquier-Tinville, waarbij deze zich verbond, de pensionnaires van de inrichting niet lastig te vallen, waarvoor Belhomme aan Fouquier-Tinville een groot deel afdroeg van de pensioengelden die hij ontving, enorme bedragen, welke de gevangenen gaarne betaalden, zooals men kan denken. Alles ging goed zolang het den gevangenen niet aan geld ontbrak, maar de vervaldatum waren moeilijke dagen en een groot aantal gevangenen verkeerden dikwijls in de onmogelijkheid, aan de toenemende hebzucht van hun cipier te voldoen. Aan het einde der maand moest men zijn rekeningen vereffenen en den pensioenprijs voor de volgende maand vaststellen. Iedere gevangene kwam dan in het kabinet van Belhomme over zijn leven dingen, want degeen „die niet betaalde” werd onmiddellijk naar een minder gunstige gevangenis overgebracht, de Conciergerie of Sainte Pélagie, waar men niet veilig was voor de bliksemschichten van Fouquier-Tinville.

Bij nog heel wat andere gelegenheden schijnt de naam van Fouquier-Tinville tot lokaas gediend te hebben bij de jacht op slachtoffers, die in het groot gedreven werd door den troep ondergeschikten die in de coulissen der revolutionnaire rechtbank en van het Veiligheidscomité krioelden, gewetenlooze schooiers, maar almachtig, en die openlijk handel dreven in het leven der menschen. Men zou een geheele galerij portretten van onbekenden kunnen schilderen, en die portretten zouden leerzamer zijn dan de groote fresco's waarop alleen de eerste sujetten prijken. Bonjour, Coulonghon, Longueville-Clémentière, Mallet genaamd Baptiste, Morel, Lalligand, Quesneau, Héron, Toutin, Féneaux, zij zijn het die het Schrikbewind gemaakt hebben. Men weet van hen niets, dan alleen dat zij, als dragers der bevelen van het Veiligheidscomité, uitgenoodigd waren „al de vijanden van het openbaar welzijn” te vervolgen — een vage opdracht, die hun alle woningen en alle huizen van bewaring opende. Zij hadden het recht „daar te houden en zonder getuigen te ondervragen allen die zij aanwezen”, en zij zelf konden onder geen enkel voorwendsel worden gearresteerd of opgesloten. Napoleon heeft nooit beschikt over een macht die te vergelijken is met die van den meest anoniemen dezer politie-spionnen; als men eerlijke en uitvoerige *mémoires* van een dezer mannen bezat, zou men over de Revolutie beter ingelicht zijn dan door de groote boeken vol schrandere gevolgtrekkingen. Die mannen hadden de Revolutie beter begrepen en in praktijk gebracht dan die onnoozele Robespierre zelf, die verwonderd was voor zijne voeten een mijn te zien springen welke hij meende slechts met bloemen geladen te hebben.

Een naam dien men, zonder vrees zich schuldig te maken aan laster, aan die lijst zou kunnen toevoegen, is die van een zekeren Vilain, advocaat bij de revolutionnaire rechtbank. Men wist dat hij vertrouwen genoot en men consulteerde hem veel; hij ried zijn cliënten aan, „volle vertrouwen in hem te stellen en nauwkeurig te doen wat hij zeide”. Madame de Saint-Aulaire wendde zich tot hem ten behoeve van haren vader, graaf de Noyan, die in de Conciergerie was opgesloten met de bedreiging dat hij binnen enkele dagen „voor de rechtbank zou komen”. Vilain zeide tot de dame, dat als zij hem 6000 livres wilde toevertrouwen, hij die naar Fouquier-Tinville zou brengen en „dat zij er onmiddellijk de uitwerking van zou zien”. Mad. de Saint-Aulaire deed precies wat hij zeide; zij stelde het geld aan Vilain ter hand, verkreeg denzelfden dag een audientie bij den openbaren aanklager en verzocht dat haar vader naar Maison Belhomme zou worden overgebracht. Fouquier schreef, zonder iets te zeggen, het bevelschrift, stelde het Mad. de Saint-Aulaire ter hand en de overbrenging had denzelfden dag plaats. Wat de 6000 livres betreft, die waren stellig in den zak van Vilain gebleven; niettemin bleef de edelvrouw — als zooveel andere royalisten die hij op dezelfde wijze had geholpen — hem levenslang roemen als een man „van een verheven belangeloosheid en een bewonderenswaardigen moed”. 3)

Zoo recruteerde zich de bevolking van Maison Belhomme, een zeer gemengde bevolking, zooals men denken kan, en zeer dartzel; deze brave lieden achtten, daar zij betaald hadden, hun leven zeker en dit droeg er niet weinig toe bij om van het huis te Charonne de vrolijkste plaats van Parijs te maken. Men zag er achtereenvolgens aankomen de hertogin van Orleans, den graaf en de gravin du Roure, een Talleyrand, een Nicolai, Linguet die er, arm als Job, uitging om ter dood veroordeeld te worden, Volney, die uit de gevangenis la Force kwam, waar hij ruimschoots tijd had gehad om na te denken over *den Ondergang en den Val der Rijken*, de „citoyenne Penthièvre”, de af-

gevaardigden Rouzet en Estadeux, de weduwe van Pétion... Dit deftige gezelschap werd opgevroolijkt door de mooiste actrice van het Théâtre Français, Mlle. Lange, bij wie zich weldra hare kameraad, Mlle. Mézerai kwam voegen. Geen van beiden kon de gevaren waarmede het lot haar zoo grillig in aanraking had gebracht, voor ernstig opnemen, en zij behielden ook hier vermogende aanbidders. Alle avonden stonden er een aantal rijtuigen voor de deur der gevangenis; daar binnen werd gespeeld, gelachen en muziek gemaakt. Ook werd er aan de liefde geofferd, en terwijl overal elders in Frankrijk iedereen er zich in schikte om bij den dag te leven, maakte men bij Belhomme plannen voor de toekomst. De zeer jonge zoon van Mad. de Saint-Aulaire ontmoette er het meisje dat later zijn vrouw werd. De atmosfeer was er van dien aard, dat de strenge afgevaardigde Rouzet in een geweldige liefde voor de hertogin van Orleans ontvlamde.

Belhomme, op zijn vaderlijke manier, vindt alles goed; hij is de beste en de joviaalste der cipiers, zoo rond en zoo correct in zaken dat de pensionnaires een soort van achting voor hem opvatten. Hij zelf komt er rond voor uit, dat hij de zwakheid heeft zich aan hen te hechten, en hij is doodongelukkig als hij aan degenen, die geen geld meer hebben, mededeelt dat hij zich in de harde noodzakelijkheid bevindt hen naar het schavot te zenden. Op die manier handelde hij met de bekoorlijke hertogin Béatrice Yvonne de Choiseul, die, toen zij haar pension niet meer kon betalen, de plaats van een andere, meer vermogende innam, hetgeen eigenlijk niet billijk was; men scheidde als goede vrienden en zij vertrok naar de Conciergerie waar zij slechts enkele dagen bleef; zij behoorde tot degenen die op 3 Floréal ter slachtbank werden geleid.

Want men betwistte elkaar de vacante plaatsen in het pension van Charonne, en daar het huis niet meer al de gasten kon herbergen, had de goede dokter een naburig huis, het hotel Chabanais gehoord, waarmede het zijne communicatie had door uitgestrekte tuinen. De gevangenen werden ternauwernood bewaakt en hadden gemakkelijk kunnen ontsnappen, maar geen hunner dacht er aan. Nergens in Frankrijk zouden zij prettiger in veiligheid zijn geweest dan in dezen gebenedijden kerker. 't Is waar, het regime was er afschuwelijk; Belhomme verkocht hun het leven, meer niet, al het overige kwam op de rekening. Het huis werd, in strijd met zijn verlokkelijke reputatie, zeer slecht bestierd; men zat er opeengehoopt in kleine kamers, met geen andere meubelen dan die welke men bereid was te huren; de tweehonderd huurders leefden er dooreen met de weinige krankzinnigen, zijn oude pensionnaires, welke Belhomme niet had kunnen wegdoen, maar die hij naar de vliering had verbannen. Op de wandelplaats, het drukst bezochte gedeelte, trof men b.v. een krankzinnige aan die van al deze herrie onrustig was geworden, of Ramponneau, somber en in zichzelf gekeerd, of den abbé de Lambour, die in de meening dat hij Garrick was, met armgezwaai passages uit „Mérope” liep te declameeren.

Zij die het zuinig moesten aanleggen en genoodzaakt waren aan de gemeenschappelijke tafel te eten, leden honger zonder te durven klagen. Er waren geen vaste etensuren, er werd nu eens om twee uur des namiddags, en dan weer om tien uur des avonds gegeten, en in de onzekerheid hoe laat er gegeten zou worden, maakte men queue voor de deur van de eetzaal. Zoodra deze geopend werd stormde men naar binnen, want alleen wie er het eerst bij was, kreeg wat; op iedere tafel van dertig couverts werd voor acht personen opgedischt, dat was de verhouding. 't Is waar dat men eten van buiten kon laten komen, waar vrouw Chabanne, de huishoudster, waakte aan de deur en hief van alle invoeren een accijns, hetzij in contanten, hetzij in natura — een vrucht, een cotelette, en flesch wijn — en uit die heffingen bestond de *macédoine* van de table d'hôte.

Deze organisatie was ongetwijfeld een model van overleg en zuinigheid, en Belhomme hoopte dat de Revolutie altijd zou duren; maar de beste menschelijke instellingen hebben haar tijd van verval, en deze naderde haar einde. De sectie Popincourt was op het onbescheiden idee gekomen om twee behoeftige gevangenen, Lefebvre en Ducassoy genaamd, naar deze gevangenis te zenden die als weelderig bekend stond, in de philanthropische verwachting dat deze arme drommels wel zouden kunnen leven van de kruimels van de tafel der rijken. Maar kruimels waren er niet, en Belhomme ging geducht te keer. Het middel dat hij er op bedacht was, bij zijn pensionnaires een inzameling te houden ten behoeve van de beide armlastigen, maar de collecte bracht weinig op, en hij wilde trouwens zijn betalende logés niet verarmen ten voordeele van de beide niet-betalenden. Maar dezen, die in hunne kwaliteit van onvermogenen het recht meenden te hebben, goed gevoed en behoorlijk gehuisvest te worden, waren alles behalve tevreden toen zij kennis hadden gemaakt met het regime van het huis. (Slot volgt).

1) Naar het Fransch van G. Lenôtre.

2) Louis René graaf de Noyan, in Bretagne geboren in 1730 en te Etioles gestorven in 1810, was onder het Schrikbewind een der pensionnaires van Maison Belhomme. Zijn kleinzoon, graaf de Saint-Aulaire, die er met hem opgesloten was geweest, heeft zijn herinneringen te boek gesteld en uitgegeven onder den titel *Portraits de famille*. In 1854 heeft het *Journal des Débats* daarvan eenige uittreksels gepubliceerd.

3) „Het is niet noodig de nagedachtenis van Fouquier-Tinville schoon te wasschen van deze beschuldigingen. Van zijn naam werd misbruik gemaakt door zijne ondergeschikten, meer niet; wat hemzelfen betreft, hij schijnt aan deze compromitterende handelingen geen deel te hebben genomen. Hij stierf arm”. (*Portraits de famille*).

PANORAMA VAN STOCKHOLM BIJ SLÜSSEN.

DE HOOFDSTEDEN VAN HET NOORDEN.

II. STOCKHOLM.

OM Stockholm te bezoeken, hebben we de route over Götheborg gevolgd. Het ontbijt in het stationsrestaurant is wel eenvoudig en je moet ook hier primitievelijk je zelf bedienen; de tocht zal wel een heelen dag duren, maar de coupés van den boemeltrein zijn geriefelijk en je doorreist een typisch stukje van het Zweedsche binnenland. Je gaat er door stille bosschen, langs groote en kleine meren.

Eerst Jonsered met zijn door het bosch slingerend pad. Bochtig gaat de baan langs de oevers van het Aspenmeer, stil, vlak, breed water met intense weerspiegeling van dennenwoud en wolken gespeel. Over den akker, die neerglooit naar het blanke meerniveau, loopt een boer te ploegen. Tusschen de boomen, die reeds hun winterkaalheid hebben, zie je er de landhuisjes met groene en roode gevels. Dan komt Lerum met zijn broeikassen midden tusschen de velden. Er ligt een stroom in de diepte, waar het metaalblauwe water traaglijk loopt tusschen het groen van struikgewas. Op het weggetje, een witte strook trekkend door een bosch van lichtzilverige berken, gaan boerinnen terug naar haar dorp, dat in het verschieft tusschen twee lage heuvels als ijl gestrooid ligt.

De woudzoomen worden dichter. Uit het herfstbruin van kaal geboomte spitsen de groene denmen op met mollig loof. Langs de donkerte van hooge begroeiing bruist een rivierke voort met schuimstrepen over steenen bedding.

We zijn aan het Floda-meer. Op een hoogte staat een oud slot. Links het spiegelende water, rechts het groenende woud met anemonenrijken bodem. Helder en frisch zijn de meeraspecten, die schemeren door de dorre twijgen van de langs de baan groeiende boomen, en achter de wijde watervlakte, achter de bosschen van konische denmen, blauwt heel ver het lage gebergte.

Telkens weer komen de meren opdagen met lage oevers, woudenomringd. De zon doorschijnt het water, blikkert op de daken der boerenwoningen, kleurt helder de witte plekken der berkenstammen, dringt door in de groene wouden. Het heeft alles den ganschen eenvoud van het kleurenrijk, Scandinavisch landschap.

Bij Wargarda wordt de streek leeger, kaler, vlakker. De heuvelbodem lijkt overkruifd met verzengd gras, waartusschen hier en daar een plasje water ligt. Toch zijn het niet de troosteloosdorre svältor of hungerlanden, gelijk ik mij die had voorgesteld. Altijd zijn er nog stukjes woud en plekken weideland en groenend

geboomt en planken woninkskes op die uitgestrekte vlakten. Zoo zijn we 's middags bij Hallsberg, waar met zelfbediening naar-usance de lunch gebruikt wordt.

Bij Kilsmo verschijnt het Sottern meer, dat in wijde kom besloten ligt. Hier, met een lucht van zware wolkenstapels er boven en met een onbewoonde, verlaten omgeving, krijgt het landschap iets triestigs. Men moet de Scandinavische meren ook onder deze omstandigheden zien. Eerst 's morgens de glans over de watervlakte met de heldere weerspiegeling van hooge en lage oeverbegroeiing, nu de meren in de eenzaamheid van het diepe binnenland, het water egaal gerimpeld, zonder reflex en in getemperd middaglicht. Beelden van blijheid en weemoed!

Voorbij Wingaker, na wat weide- en heuvellanden, berken- en dennenbosschen, voorbij Skebogn ook, dat in zijn nabijheid een terrein met groote steenklompen vertoont, volgen de meren elkaar vaker op. Bij Gnesta ligt er een met schilderachtige oevervlakten, waar uit een groep dorpswoningen een kerktoentje oprijst, terwijl in de verte de dennentoppen van een dicht woud zich omhoog spitsen. Even voorbij Mölnbo een meer gelijk een staalblauwe, ronde vijver, midden in dennenbegroeiid hoogland. Bij Saltkog een breed water met panorama van het levendige bedrijf van houtzagerijen.

Wel vervelen de uitgestrekte vlakten op den langen duur van het traject, maar toch vinden we veel dat stille en vreedzame, dat zacht-droeve terug, hetwelk we zoo vaak op de stemmingsbeelden van bekende, Zweedsche landschapschilders aantreffen.

Wat Amager is voor Kopenhagen, zijn Riddarholmen, Helgeandsholmen, Skeppersholmen en Djurgardstaden voor Stockholm, eilandjes namelijk, welke als niet onbelangrijke deelen van de stad met bruggen aan het vasteland verbonden zijn. Het al dat samengestelde verspreid.

Stockholm ligt er door als versnipperd aan en langs de Mälaren en de Saltsjön, maar het verkeer is er gelukkig vrij gemakkelijk. Juist door den bouw aan breede wateren en op hooge heuvels krijgt de plaats het aantrekkelijke aanzicht van een mooie, groote, degelijke stad.

Zoo we van de Birger-Jarlskatan in het lustig-opene Kungsträdgården komen en links langs de standbeelden van Karel VII en Gustaaf Adolf wandelen, dan zijn we gauw bij een van die bruggen, — de Norrbro —, welke het vasteland aan de reeks van

STOCKHOLM. DE NORRBRO MET HET KONINKLIJK THEATER.

eilandjes koppelen. De Norrbro is de zeef, waardoor het verkeer van Stockholm's hoofdstraten Regeringsgatan en Drottninggatan in verscheidene richtingen wordt verdeeld. 't Is hier het mooiste, meest karakteristieke punt van Zweden's hoofdstad. Het herinnert mij in zijn gansche, blonde en sierlijke omgeving aan de bekoorlijke Isar-panorama's van München. Om ons heen zien we de stoere gebouwen, die in halven cirkel de Gustaaf-Adolf-marktplaats omsluiten. Gebouwen van graniet en rose baksteen, gebouwen van een grootsch, massief voorkomen. Links het koninklijk theater, waarachter zich het meest bezochte, meest populaire restaurant bevindt, op een terras, een breede uitzichtstrade onder tenten en levend groen. Vlak voor je, over al het warrelige brugvertier heen, zie je dan het trotsche, grandioze sieraad van de heele Norrbro-omgeving: het koninklijk slot, vierkant, eenvoudig, sober-versierd, maar van een breede, forsche, rustige lijn.

Al wat zich dan links tegen den achtergrond voordoet — de rij van hoge woningen, waar het Grand Hotel met zijn paleisachtigen gevel met een schitterende voornaamheid uit treedt — is de vergrootheid van dit wijde, levendige centrum, door hetwelk de Norrström zich gracielijk en speelsch een weg vindt. De stoombooten, die gemeerd liggen aan de kaden, de vief-bruisende stroom, de stofteering van hoge woningen en immense bruggen, het boomengroen alom van de openbare parken en de tuinen der restaurants, het frissche loof, dat zich van het openlucht-café der Strömparterre over het water buigt, dat alles is de karakteristieke schoonheid van Stockholm.

Het woelige van de Norrström, die komt aanbruisen uit de gapende openingen der brugbogen, het petillante van een gestadig-druk verkeer, ze hooren prettig bij elkaar in die wijde, royale omgeving. Bij verder zien over den stroom, achter de rijen van jong-groene boomen blikken we tegen de hoogten van Stockholm's rotsen en daarop de enkele gebouwen, die door hun omvang bijzonder uit-

komen: het oud-Noorsche museum, het nationaal museum, de Carl Johannkyrka.

Laten we onze wandeling vervolgen bezijden het koninklijk slot, langs Slottsbacken, waar het grootste vertier van het laden en lossen is waar te nemen, en we zien bij Slussen opeens op rotsenhoogten aan Mälaren en Saltsjön de breede rij van Södermalm's gebouwen opstaan in schilderachtig ensemble.

Dit deel, rechts over de groene, druk bevaren wateren, wijkend naar Maria Hissen, doet zich als iets heel apart voor. Het is mooi door zijn kleuren van graniet en lichte baksteen; het is

STOCKHOLM. HET OUD-NOORSCH MUSEUM.

MEISJE UIT DALARNE, ZWEDEN.

statisch door zijn hoogte-aanleg. Men blijft onwillekeurig in bewondering staan voor die dichte huizencomplexen van een zoo heel ontworpen, aan den voet waarvan het vertier warrelt over een stukje zee. Over die hooge wallen, langs de woningen breidt zich rechts de kust uit, waar men alweer den overkant van Kungsholmen kan zien, terwijl links boven het heldere water de Stads-garden ligt, gelegenheid, om de tooverachtige panorama-verten van Stockholm's eilanden te overblikken. Gelijk op breede, stevige landhoofden liggen de woningbuurten in de Mälaren en Saltsjön vooruitgeschoven, zoodat het is, alsof de schepen onder de groene boomen, onder guirlanden en ruikerachtige volten van gebladert vastgelegd zijn aan soliede rotsfundeering.

Zoo goed is Stockholm's tramwegennet, dat de z.g. ringlijn alleen reeds de meest bezochte punten der stad aandoet. Een der grootste stadstuinen is de Kungsträdsgarden, verpoozingsplaats van het Stockholmsche publiek. In het midden getooid met een bronzen fontein, en gelegen vlak bij de zee, aan het strand waarvan de standbeelden van Karel XI en XII zijn opgericht, vormt deze plek een goede gelegenheid om er zich uit het straatleven terug te trekken en het tevens uit de verte te kunnen aanschouwen. Er is nog een andere tuin, het z.g. Berzelli-park, dat vermoind wordt door het nieuwe, witte, slanke gebouw van het koninklijk, dramatisch theater. Specimen van moderne luxearchitectuur. In het kostelijke interieur maken de artistieke zaal en de glanzende marmer-en-goud-foyer — niet overdadig, maar juist fijntjes en voornaam van versiering — een indruk van rijkdom en distinctie.

We zijn hier op den breedten strandweg, welke over de Djurgårdsbrug en voorbij het grandioze gebouw van het oud-Noorsche museum leidt naar het uitgestrekte heuvelland van Skansen, den trots van Stockholm's inwoners. Het geeft in zijn boschpartijen en plassen het natuurschoon van het Scandinavische binnenland weer, en er zijn oude boerwoningen, Laplandershutten, kerkjes, voorraadschuren gebouwd en ingericht, er zijn stallen, werkplaatsen en watermolens, antieke nederzettingen; er zijn walrussen, rendieren en boschkatten. Door dat cultuurhistorische kijkspel midden in onaangetast gebleven natuurschoon, en gemakkelijk bereikbaar langs belommerde wandelpaden, door stukjes woud, en voorbij stille meertjes krijgt Skansen een wondere attractie, die nog verhoogd wordt door de nationale boerendansen, lentefeesten en oude kermessen, welke men er nu en dan organiseert. Aan de zijde van de zee bevindt zich een restaurant, op het met bloemen getooid terras waarvan men hoog boven het door dikke lijsten van boomgroen geëncadreerde water der stoombootentierige Saltsjön over de stad neerblijkt, de stad in haar pittoreske schiereilandjes-verdeeling, de stad met haar markante gebouwen en haar inhammen van groene zee. Het is de zee, aan welke door Stockholmers het zomergenoegeen wordt gezocht. Stoombooten zijn er, die dagelijks de kleine plebsken van den verbreedten eilanden archipel aandoen. Zoo hebben we, varend langs al de-heerlijk-mooie-lustverblijven in de nabijheid van begroeide

en rotsachtige kusten een dagje doorgebracht in de Zweedsche badplaats Saltjöbaden, klein en rustig in de wijidheid van een stille natuur.

J. E. JASPER.

UIT FRANKRIJKS WILDERNIS.

III.

BEGONNEN zijnde met in schetsvorm iets van het Parijs te vertellen dat de meesten slechts uit de couranten kennen, kom ik er nu toe, alvorens de belangwekkende geschiedenis te verhalen, die u zoo'n juist beeld zal geven van het fatale van een misdadigers-leven algeven van het fatale van menig en ander uit Frankrijks daar, eens uiteen te zetten waarom ik een en ander uit Frankrijks wildernis meedeelde en hoe ik daartoe kwam. En ik geloof daar mede tevens veel te kunnen verklaren van wat de wereld met afschuw vervult, bij 't lezen der immer afschuwelijker misdaden van steeds brutaler optredende apaches. Zeker — 't is in het, groote Parijs, de stad van weelde en vermaak — la ville lumière, — dingen gebeuren, die bijna aan het ongelooflijke grenzen, op het gebied van diefstal, oplichterijen, meisjeshandel, enz. enz. 't Is alsof men soms een ouden, stuk gelezen roman onder de oogen krijgt, bij het vernemen van daden en intrigues, met hel-schen durf bedreven en schandelijk raffinement bedacht. En toch, helaas is 't geen roman. 't Zijn geen papieren helden, die ons dag aan dag bezighouden en met belangstelling doen waarnemen feiten en toestanden, zoover afstaand van onze meer Noordelijke samenleving. Het is een voortdurende aaneenschakeling van gebeurtenissen, werkelijk en niet bedacht, die we meelevende en die onze aandacht gaande houden, zoo zelfs, dat wij als 't ware gedwongen worden te onderzoeken, hoe 't toch mogelijk is, dat het, ik zou bijna zeggen, syndicat des malfaiteurs, steeds aangroeit en absoluut Parijsgewoond hebben is dit vraagstuk al even belangrijk, als het voor de Franschen in het algemeen zal zijn, doch voor den geboren Parijzenaar is het 'n al heel bijzondere question brutante, daar al wat men tot heden ondernam om het kwaad te stuiten, daar al wat men te minste succes had. Men leed, laten we 't maar zoo noemen, besliste schipbreuk. En kon dat ook anders? De factoren, die er toe bijdroegen criminels te scheppen, zijn zoo veelvuldig, dat het een geheel aparte studie zou eischen, alle bronnen uitvoerig te behandelen. Echter, we kunnen volstaan met aanstonds enkele oorzaken te noemen, opdat de lezer, zelf gevolgtrekkingen kan maken. Juist daarom ook leek 't mij niet ondienschtig met dit korte opstel aan te vangen, wijl ik het m.i. wel verschuldigd ben, duidelijkheidshalve. Inderdaad is er duidelijkheid noodig, vooral waar reeds zoovelen over Parijs schreven, wier correspondenties zich maar al te vaak moesten beperken tot min of meer uitvoerige mededeelingen, de reeks politieke gebeurtenissen betreffende, zoo snel opeenvolgend in die groote republiek.

Voor mij, die meer van Parijs zag, moest en wilde zien, dan den buitenkant, die daardoor de stad der vreugde meer van nabij leerde kennen en opzettelijk de duisterlingen bestudeerde, voor mij, is Parijs méér dan welke groote wereldstad ook, een soort Babylon waarin duizenden ten onder gaan en maar enkelen zich weten staande te houden, kunnen staande houden, daar alles er op schijnt ingericht te zijn de onwetenden te verleiden, de wetenden in het kwade te sterken. Want daar is de lokkende val, waaruit weinigen meer ontkomen, wanneer zij eenmaal zijn binnengegaan — daar is het veilig tevens voor hen, die in het groote leven loeren op buit, die de onschuldigen weten te verlokken en welbewust azen op slachtoffers. Hoevelen verloren al niet in dat mooie Parijs hun onschuld en hun deugd en hoevelen brachten daar niet het eerste offer aan het lage. En niet alleen de vreemden, de onbekenden in dat labyrint, doch evenzeer de velen, geboren in de stad des lichts.

Maar daarvan wil ik niet spreken momenteel. Ik wil 't hebben over de wezens, waaruit het misdadigersleger in hoofdzaak wordt gerecrueteerd. Voor wie de „panier à salade" 1) het populairste voer-middel is en „la petite tour" 2) het eenige paleis dat ze ooit van binnen zagen.

Daar is in de eerste plaats een categorie van zwervers, die van geslacht op geslacht van bedelarij leven, die in hollen en krotten wonen, die de wegen afstroopen, de straten en de pleinen, zonder tehuis, slapend in het Bois de Vincennes of op de banken van de boulevards, die 's zomers bij voorkeur 's nachts den blooten hemel Parijs, warmte zoeken, om zich vaak, al slapende, in de vuurzuil beneden te wentelen, waar zij een afschuwelijken dood vinden. Dat zijn de moderne nomaden, slechts zeldzaam te attrapeeren en steeds voorttrekkende, zonder bestemming, altijd terugkeerend op hetzelfde punt, om daarna opnieuw hunne strooptochten te beginnen. Een eeuwenlange cirkelgang dus. Dit zijn niet de schandelijksten onder de broederen, omdat ze van alle beschaving verstoken, onwetend, als de zwervende honden van de straat leven. Zonder moraal, begrip van plicht, recht of onrecht trekken ze rond, overal hunne sporen nalatend. Het zijn de zwalkers, die in het hospitaal Lariboisière van hunne ziekten en wonden tracht-gestorven, onbekend, in de morgue 3) worden ondergebracht. In het kort, het cosmopolieten deel, zonder vaderland, levend van wat gevonden en genomen wordt. Maar daarnaast is een veel

erger soort misdadigers: de apachen. De gruwelijke exploiters van vrouwen, van kinderen. Het vreeslijkste menschengebroedsel dat er bestaat, welks vertakkingen strekken over geheel Parijs, ja geheel Frankrijk. Het zijn de opgeschoten knapen van nauwelijks achttien jaren, die, aangetrokken door de weelde van Parijs, door sluipmoord zich trachten meester te maken van het geld dat hen in staat stelt straks aan de orgieën deel te nemen. De hyena van den nacht, alles trotseerend en met tergende schaamteloosheid plunderend en stelend, waar zij zich maar vertoonen. Het gilde van cambrioleurs, dat niets of niemand, zelfs geen moeder ontziet om zich te kunnen verrijken. Het zijn de gedegeneerden, door omgang met paria's, deernen en oudere „kameraden" tot het ontzettende metier gebracht. Jonge schavuiten, in het verdorven Parijs opgegroeid, zoekend het verderfelijk samenzijn met beroepsdieven en gemakkelijke prooi als ze zijn, zich laten ophitsen tot de daad en zoo menigmaal uit lafheid hun moedwillen bewijzen. Dat is wel het schrikkelijkste deel der menschheid. Uit „eerezucht" togetreden tot een bende, deinzende voor niets terug, begaan zij, om in de oogen der kornuiten te schitteren de lafhartigste en gemeenste wandaden. Niets is hun heilig meer en alles, hun afkomst en opvoeding verloochend veelal, treden zij op met 'n driestheid en ruwheid, den brutosten barbaar overtreffend. En dan later, eenmaal in den poel verzonken, op geen andere wijze geld en „liefde" bekomen kunnend dan door te blijven wie ze zijn, is hun laagheid zonder grenzen, tot het kille mes van de guillotine hun 't hoofd van den romp flitst. Maar wat al gruweligheden, voor het zoover is, bedrijven zij. Hoevelen doemen zij, deels uit weerwraak, deels uit zelfbeloofde, ten ondergang, brengen zij den doodelijken stoot valschelijk toe. En, dit is wel de ellendigste hunner ellendige daden, hoevele malen misbruiken zij het vertrouwen van jonge meisjes, in wier leven zij zich drongen, zonder dat het slachtoffer weet aan wien zij haar vertrouwen schonk en wat haar wachtte. O, welk wreed lot werd door de vuige listen van haar minnaar menig onschuldig meisje bereid. Wat werden er velen, na eenmaal naar de alles belovende stem van den verleider geluisterd te hebben, de straat opgedreven, gejaagd, met den dood bedreigd, zoo zij niet wilden het treurigen beroep, waartoe de „amie" van den apache meestal is gedoemd. Gewond weggevoerd, achtervolgd en gekastijd, worden de ongelukkigen steeds opgejaagd, om niet meer te kunnen ontkomen bijna aan den martelenden achtervolger die haar niet alleen geen minuut uit het oog verliest, doch bovendien, als zij vertwijfelingsmoede de politie waarschuwt, beslist ter dood brengt. Zij zijn haast voor ons onbegrijpelijk en ongeloofbaar, de toestanden die te dien opzichte in Frankrijk, met name Parijs heerschen. Haast onaannemelijk 't weten hoe ontelbare vrouwen tot de vernederendste slavernij gedwongen worden. Hoe zij onomkoopbaar aan haar verleider is overgeleverd. Ontvlucht zijnde zal een vriend-apache haar schuilplaats aanwijzen, want ik zei u reeds dat het „syndicaat" werkt. Daarbij komt dat het meisje, gewoonlijk van buiten of de dochter eens ouvriers, niet weet hoe ze zich redden kan. Bang, durft ze niemand iets zeggen. Bovendien is het aantal analphabeten⁴) schrikbarend groot, zoodat vele meisjes, geheel en al onwetend, op de meest schrikbarende wijze zijn overgeleverd. Het is gebeurd, dat een meisje door drie mannen het venster werd uitgedrongen, omdat ze zich bleef verzetten, dat meisjes van veertien jaar met dolksteken werden klein gemaakt, erger: 't is niet zoolang geleden, dat 'n kind van dien leeftijd tweemaal ter verpleging moest opgenomen worden, doordat telkenmale zij gestoken was en niet den dader durfde aanwijzen, tot het eindelijk uitkwamen 't bleek hoe 'n bekende apache haar verwondde, als zij had gespeeld met andere kinderen van haar leeftijd, in plaats van te doen wat hij verlangde. Maar de ouders dan, zal men vragen? Gaan die hunne kinderen niet na, bewaken zij ze dan niet? Waarlijk, men moet Parijs kennen, er gewoond en gewerkt hebben om te weten wat de gevolgen zijn der gewoonte, de kinderen, dikwijls pas enkele weken oud, naar de voedster buiten te zenden. Is 't niet de omgeving, die hier goed, daar minder goed, zelfs dikwijls

slecht op het kind inwerkt, wat natuurlijk wél geschiedt, dan zijn het de kameraadjes, want vast staat dat een voedster, zelf een arme vrouw, niet het kind voor haar plezier grootbrengt, en dus meestal geen bepaalde zorgen er aan wijdt.

Van opvoeding spreek ik niet eens, daar de meeste nourrices niet bij machte zijn, door onkunde, enz. die te geven. De ouders zien het kind zelden, ook alweer, omdat de moeder, ook in haar huwelijk in betrekking is en zelfs niet in staat kan geacht worden, door huiselijke beslommingen, haar kind te bezoeken tijdens haar repos hebdomadaire. Ouder geworden moeten de kinderen al heel spoedig in eigen onderhoud voorzien en gaan in het groote Parijs verloren. Voeg daarbij de in-slechte woning-toestanden, de vuile met ongedierte overbevolkte duistere kamers en men begrijpt, dat daar waar alle comfort en gezelligheid ontbreekt, uithuizigheid van het geheele gezin er het gevolg van moet zijn; gesteld dat de Parijzenaar naar huiselijkheid verlangde, wat niet het geval is. Zoo komt het dat de kinderen al heel vroeg hun eigen weg gaan en blootstaan, 't zij jongen, 't zij meisje, aan alle verleiding.

Al heel jong, bevolken zij de theaters waar de ondenkbaar schunnigste voordrachten worden gehouden, de meest-platte stukken worden vertoond. Het Ba-ta-clan o.a., een der immooreste lokalen voor vermaak, is bijna altijd uitverkocht en 't typeerendste is wel, dat de Ba-ta-clan wijk de apache-buurt is bij uitnemendheid. Vervolgens worden de enorme danszalen druk gefrequentieerd, de ontelbare café-chantannetjes, waar voor 't meerendeel liedjes gezongen worden van het allerlaagste allooi. Allemaal plaatsen waar de vertier zoekende jeugd vergiftigd wordt. Dan, het aantal en de varieerende vermakelijkheden drijven het uitgaand leven op de spits, doen meer en meer verlangen en vooral geld om dat alles te kunnen zien en meemaken, want er wordt overdag hard gewerkt in Parijs en men eischt, bij gebrek aan 'n behoorlijk thuis alweer, divertissement. Er wonen te veel jonge menschen alleen, in 'n weinig-reine kamer om dat verblijf bij voorkeur te verkiezen boven de gezelligheid van lichte cafés en dergelijke. Nu heb ik zelfs geen oogenblik stilgestaan bij de „Modes". Als er iets is, zei mij 'n Française, dat de menschen hier tot alle slechtheid brengt, dan is 't de „mode". Telkens wisselende toonaangeefster, trachten ook de midinetjes en ouvriëretjes elke gril na te volgen. Bijna dagelijks genoodzaakt één of anderen aan te schaffen voor haar toilet, om toch maar vooral met de mode mede te kunnen gaan, geeft zij meer geld uit dan zij kan missen. Zoo ook de jongelingen. Ook dezen willen la vie au grand air, de gentleman zijn en vervallen daardoor van kwaad tot erger. Het aantal slachtoffers dat de mode te Parijs maakt is onrustbarend. Een klein geïllustreerd boulevard witz-blad gaf, daarop betrekking hebbende, een aardige illustratie. De plaat stelde een jongen man voor, die

met extase een allergekst, nieuw-modisch heerenkostuum bewonderde, terwijl hij den uitroep slaakte: Nog één zoo'n coupe en ik sluit me aan bij de bende van La Pipette". Men ziet 't, het is tekenend voor (tegen) de mode. Een Parijsche menschenkenner noemde het plaatje met recht de „psychologie de la mode". En dat is 't. De mode regeert te Parijs, is de meesteres van de gemoederen, de zeden, de moraal, vanzelf mede omdat op straat geleefd wordt. Daar stelt men ten toon wat men heeft, maakt daar zijn kennis, zijn fortuin als het kan. Is het niet op 'n eerlijke manier, dan zal 't op een oneerlijke zijn. De heer, de beursman, de kunstenaar, alsmede de gentleman-cambrioleur weten daar hun terrein en hoe chiker, hoe fijner, hoe meer à la mode men is gekleed, hoe beter kans van slagen. Ieder zoekt daar naar wat zijn gading is en vindt dat dan ook. En het is vooral de jonge avonturier, die dat geheim maar al te spoedig heeft doorgrond.

Verstoken van elke ouderlijke zorg heeft hij alleen tot leerschool het pronkerige Parijsche leven. Een school, zooals hij die leert kennen uitsluitend van het kwade. Lekkend en misleidend, voorspiegeland, zich opdringend, grijpt het groote leven het kind vast, houdt het gevangen en laat den weerlooze op zich zelf aangewezen, niet eer los, dan om hem opnieuw over te leveren aan zijn instincten, die verdorven bij gebrek

MEISJE UIT SMÅLAND, ZWEDEN.

aan leiding, hem meer en meer doen afwijken naar den weg des verderfs.

Uit een en ander valt dus af te leiden, dat de bestrijding van het „apachisme” zeer moeilijk is, daar het voortbestaan ervan afhangt van het voortbestaan der verschillende toestanden, die het mogelijk maken niet alleen, doch het geheel in de hand werken. Het wortelt te veel en te diep in het leven zelf. Het hangt samen met de specifiek-Parijsche zeden, gebruiken en economische toestanden. Om dus eenig resultaat te kunnen hebben, zou men verplicht zijn daarin een algeheele verandering te weeg te brengen, zouden heel wat eigenaardige gewoonten moeten gewijzigd, half Parijs moeten gesloopt en opnieuw worden opgebouwd. Dit zou, volgens mij, het eenige afdoende middel kunnen zijn, om verbetering te brengen. Op deze wijze ingegrepen, zou wellicht het apachendom kunnen bestreden worden met goede resultaten. Tot heden, wat men ook deed, wat men ook ondernam, niets baatte. Zelfs de doodstraf werd bespot. Met lachende gezichten ziet men ze naar het schavot marcheeren, en 't zij uit doodsverachting, hetzij om zich een kranige houding te geven, de bandieten vertoont een den kameraden respect afdwingende brutaliteit, die niet nalaat indruk te maken. Zijn er niet geweest, die 'n moord begingen, diefstallen en inbraken pleegden, alleen maar om in de kranten te komen — gesuggereerd als deze waren door de detail-beschrijvingen met portret van „een populair boosdoener”. Die zoo waren aangetrokken tot dien roem, dat zij, waanzinnig van daadshonger, de infaamste dingen bedreven. Die zijn er en het zou in verband hiermede zeer belangwekkend zijn eens na te gaan het aantal slachtoffers, dat uitsluitend door de sensatie-bladen wordt gemaakt. Wel heeft men er al menigmaal tegen gereageerd, dat de afschuwelijkste misdrijven door elk concurrerend boulevard-blad in beeld worden gebracht en zoo uitvoerig beschreven dat een beroeps-misdadiger er kalmpjes uit leeren kan wat hij bij zijn bedrijf heeft te doen en te laten, indien hij niet gevat wil worden. Vast staat dat die groote *sou-journaux* 'n zeker aandeel hebben in het misdadig gebeuren dier stad. Wat vooral aan kinderen verzwegen moest worden, discht men er smakelijk in op, men prikkelt de nieuwsgierigheid, wekt veelal de sluimerende ondeugd. Men spreekt er in van sommen, die met ongerepte vertooningen verdiend zijn, onder den schijn van publieke gemakkelikheden te wezen en behandelt de misdaad vooral met groote voorliefde. De suggestieve invloed daarvan moet niet onderschat worden, vooral niet bij degenen, die het misdrijf zoeken of daarmede carrière willen maken, die er van droomen „chef de la bande” te zullen worden. Zij leeren er uit, hoe slaafsch het meisje staat tegenover den man en hoe onderworpen hare positie is, hoe gemakkelijk zij is klein te krijgen door achterlijkheid en op welke wijze zij haar het best kunnen exploiteeren. Kortom de krant is mede een oorzaak dier ellende. Men voelt 't, als men leest met hoeveel blufferigheid en pralerij de gevonniste zijn laatste oogenblik afwacht in de cel, hoe „courageus” hij den beul beveelt, niet te laag zijn hemd aan den hals uit te knippen, vanwege de „schaamte” — 't is niets dan grootspraak, omdat de veroordeelde weet, dat zijn bende-leden 's morgens de krant zullen lezen en zijn heldhaftigheid prijzen. En ook dat ze hem zullen wreken, want de wraakgierigheid derzulken is buitengewoon. Als 's morgens het afgekapte hoofd, minstens het contereitsel, eens gearresteerden kameraads in de courant te kijk is gesteld, kan men er zeker van zijn, dat de wrekers eenige slachtoffers zullen maken; de wraak, het vreeselijke kenmerk der zuidelijken. Wie hoorde er nooit van vitrioleuses? de mis-

dadigers (sters) uit jalouzie? Wraak, wraak en altijd wraak is 't wat velen bezielt. „Lui faire son affaire” is het parool waarbij men, verblind, dikwijls geheel onschuldigen treft.

Voor jonge, alleenwonende midinetjes enz., is de courant al even gevaarlijk. Zij leest in haar eenzaamheid van „la femme galante”, van haar rijkdommen, de pracht waarmede zij is omgeven, de kwasi-verloren kostbare colliers, waarvan het bericht alleen maar dient om reclame te maken en de aandacht te trekken. Nu spreek ik nog niet eens van wat de courant nog meer vermeldt om het meisje het hoofd te doen verliezen. Genoeg zij 't te constateeren de vele oorzaken, die tot de verleiding bijdragen en den ondergang bewerken van menig individu. Alleen wil ik besluiten met nog ten slotte op een ander kwaad, te wijzen, een kwaad, dat in alle standen dupen maakt, blijkbaar door het biologeerende karakter van de overdaad, hetwelk Parijs draagt. Dat zijn n.l. de etalages buiten aan de straat. Dagelijks worden massa's op heeterdaad betrap, die uit armoe, pronkzucht of wat dan ook den lust niet kunnen weerstaan, k'einigheden weg te nemen. Menschen uit allerlei kringen arresteert men daar voor de magazijnen, terwijl zij meenen door niemand opgemerkt te worden. Dan is 't 'n kind, 'n juffrouw, 'n jongmensch — dan een beroeps-voleuse d'etalages, die haar jupon en mantel in de voering van zakken blijkt te hebben voorzien, maar soms is 't ook de vrouw van een magistraat, 'n regeeringspersoon, 'n industrieel, dan wordt 't een drama dat vaak zeer tragisch eindigt. Ziehier een feit.

'n Dame, gade van een bekend overheidspersoon, op straat gearresteerd zijnde, doch weer op vrije voeten gesteld, was zoo ontdaan door 't gebeurde, dat zij, thuisgekomen zich onmiddellijk vergiftigde. Een ander schoot zich voor het hoofd, terwijl meerderen door in de Seine te springen 'n einde aan de droeve historie voor zich zelf maakten. Liever de dood, dan die blamage! En toch, hoe veelvuldig zulke gevallen ook voorkomen, het kan niet verhinderen dat weer anderen zich vergrijpen, vergrijpen mede aan eigen geluk dikwijls. Voor de armen zijn de gevolgen: gevangenisstraf, geen referenties dientengevolge, armoe, diefstal en nog erger, aansluiting bij de benden enz. Ik meen niet te overdrijven wanneer ik beweer dat procentsgewijze dagelijks het grootste aantal delinquenten door de etalages wordt gemaakt.

Hieraan zou nog heel wat toe te voegen zijn, ware ik niet aan ruimte gebonden. Toch hoop ik, dat dit opstel een overzicht geven zal van de verschillende oorzaken, die tot het misdrijf voeren. De meer speciaal Parijsche bijzonderheden echter, de omschrijving van het „waarom”, der alleen dáár mogelijk zijnde wanbedrijven, door verschillende plaatselijke omstandigheden bevendien tot het lokale beperkt, dien ik zooveel doenlijk psychologisch te behandelen, opdat mijn arbeid méér worde dan een bloote opsomming van feiten. De schematische ontleding, karakter-teekening — alsmede de eenigermate aangegeven milieu-beschrijving zal, dunkt mij, de gevallen klaarder en duidelijker naar voren brengen. Wanneer ik bijvoorbeeld in „Traité des Blanchés” mijn chansonnier zooveel mogelijk karakteriseer, dan zit de bedoeling er bij voor, een juiste voorstelling van hem te geven, daar een liedjeszanger ten onzent een geheel andere persoonlijkheid is; de tegenstelling van zoo'n romantische figuur. En met het doel nu de mogelijkheid der feiten duidelijk te maken, door verklarende behandeling, zette ik mij „Uit Frankrijks Wildernis” mededeelingen te doen, zoo weinig bekend in den grond, dat ik mij verplicht achtte in deze beschouwing in 't kort verschillende categorieën de revue te laten passeeren, om te vervolgen met de fatale historie der „éénoogige”, waarop ik bij den aanvang reeds doelde en die ik in een volgend nummer zal verhalen. De geschiedenis van de *Eénoogige*, die geheel Parijs ontroerde door de fataliteit.

JOHAN SCHMIDT.

- 1) Gevangenwagen.
- 2) Het torentje. — Paleis van justitie.
- 3) Lijkenhuisje.
- 4) Een staaltje ter illustratie der onontwikkeldheid in het algemeen:

Met een klerk van een expeditiekantoor dat de goederen van Van Gend & Loos te Parijs bezorgt, speelde zich het volgende af.
Ik: Mijnheer, Van Gend & Loos bezorgt in Holland de goederen óók van het station tot in huis franco!

Hij: Ja, mijnheer, dat kan wel in Holland zoo zijn, maar hiermoet u ook betalen voor het laten thuisbrengen der goederen.

Ik: Ja, maar, ook te Berlijn is het zoo.

Hij: Ja, ja, dat zeg ik u toch, in Holland is dat anders....

Ik: Maar Berlijn is toch Duitschland.

Hij: Ah!....

Een theater-agent adresseerde gewoonweg op z'n brief: Amsterdam, Denemarken. Trouwens, met de geografische kennis is het al heel dun. Hoe moet het echter met de ontwikkeling der zeer kleine luiden wel gesteld zijn, als zelfs bovengenoemde beamtten zoo slecht op de hoogte blijken.

Zonderling toch in een land dat zooveel groote wetenschappelijken telt. Het land van uitersten, Frankrijk!

Foto C. J. A. Hijner.

WITTE EN BONTE ZWANEN

'S MORGENS VROEG AAN HET TOILET IN HET VONDELPARK TE AMSTERDAM.

Het Jaagpad langs den Ouden Rijn.

WIE thans het jaagpad bewandelt langs de schilderachtige boorden van den Rijn tusschen Leiden en Woerden, zal zich moeilijk voorstellen kunnen welk een hevige twisten er noodig waren voordat zulk een eenvoudig hulpmiddel voor de scheepvaart kon worden aangebracht. Volgens oude keuren en handvesten waren het niet enkel de eigenaars der aan de rivier grenzende landerijen, die flinke betaling voor hun eigendomsverlies vroegen of zich bot-weg verzetten; voornamelijk botsten ook de belangen der Hollandsche steden bij iedere wijziging in bestaande waterwegen of bij het ontwerpen van nieuwe verkeerswegen. In den regel waren het de steden, die in den Hollandschen graventijd tot aanleg of verbetering van vaarten de spade ter hand namen. Maar nauwelijks begonnen kwam er verzet van alle kant. Bestaande grafelijke tolrechten werden bedreigd, stedelijke voorrechten achtte men geschonden, allodiale rechten van overtocht over bepaalde dammen, welke van vorstelijke zijde als leen geschonken waren, kwamen in gevaar. Voerde de eenige waterweg van Maas tot IJ oorspronkelijk over Gouda en Haarlem, waar de grafelijke tolleren gevestigd waren, Dordrecht deelde de belangen dezer twee steden als stapelplaats tusschen Maas en IJssel, waartegenover de pogingen van Rotterdam Delft en Leiden om eigen verbinding met Amsterdam te verkrijgen, eeuwenlang tot onderlingen stedentwist aanleiding gaven.

Zoo was het ook Haarlem, dat zich tegen een octrooi tot onteigening van landerijen voor een jaagpad langs den Ouden Rijn heftig verzette. Leiden, Woerden en Utrecht, die zich echter zeer interesseerden voor deze verbetering in de onderlinge gemeenschap, wisten trots allen tegenstand in 1664 het jaagpad te voltooien en de vreugde was zoo groot, dat te Leiden een gedenkpenning werd geslagen met deze regelen:

Het jaagpadt lang verwacht
Spijt wangunst, nu volbracht,
Spijt boeren domme kragt,
Siert aan den Rijn, drie steeden.
't Is wonderlijk bedacht,
Gelukkig utgewracht,
Niet door octrooi of macht,
Maar ijver, gelt en reeden.

Het randschrift luidde: Reluctante licet invidia et rusticitate, omnem sibi reddit perviam viam virtus. (Trots tegenstribbeling van wangunst en boerschheid maakt flinkheid elken weg voor zich toegankelijk).

G.

VARIA.

VEILIGHEIDSDIENST DER DIEREN.

Bij vele dieren, welke in kudden, troepen of volken gezellig leven wordt de veiligheidsdienst door een of meerderen van het gezelschap uitgeoefend, op welks waakzaamheid allen zich verlaten.

Bij hertentropen is steeds een der oudere dieren de verkenners van den omtrek en gaat bij tochten steeds aan de spits. Achter hem volgen de jongere en kleinere herten, terwijl de stoet gesloten wordt door den koning der groep, den oudsten bok. Als alles reeds rustig graast op een open weide in het volle vertrouwen op de waakzaamheid van den voorlooper, blijft de oude bok nog lang toezien van uit de beschutting der omringende struiken alvorens zich ook op open terrein te wagen. De meer dan volwassen herten, misschien heeft ook de seniliteit er schuld aan, wagen zich niet meer aan de gevaren der jacht, ze leven in eenzaamheid en vertrouwen slechts de eigen veiligheidsmaatregelen. Ook de oude reebokken worden zulke voorzichtige kluzenaars.

G.

YUCCA FLACCIDA.

HET uit meer dan een dertigtal soorten van Amerikaanschen oorsprong bestaande geslacht *Yucca*, waarvan er een aantal in cultuur en meerendeels aan de plantenliefhebbers bekend zijn, staat ook bij dezen goed aangeschreven; immers het zijn meest alle sierplanten van den eersten rang, door elk, die maar een koude kas, of een niet te duistere oranjerie bezit, uiterst gemakkelijk

er op na te houden, terwijl ze gedurende den zomer in den tuin een sprekend effect maken. Meest allen zijn het niet te snel groeiende planten met onvertakte stengels of tronken, die pas wanneer ze vrij oud zijn bloeien, wat dan een zeer fraai gezicht oplevert, maar slechts van betrekkelijk korten duur is.

Daarna echter is het mooie van de plant af. Wel volgt er in het volgende jaar zijdelings een nieuwe kop — soms zelfs wel twee — maar de plant heeft haar mooie, regelmatige, fiere houding verloren.

Een overzicht van de in cultuur zijnde soorten te geven trekt mij wel aan, maar dit ligt voor het tegenwoordige buiten mijne bedoeling. Een kort bijschrift voor de hierbij gaande afbeelding moge voldoende zijn.

Dit is een der zeer weinige soorten, die geen opgaanden stam of tronc maken, maar zich geheel gedragen als groenblijvende vaste planten, die niet in de koude kas, maar in den tuin behooren, en zich door haar sierlijken groei en prachtige bloei hiervoor te meer aanbevelen, daar zij elken grond voor lief nemen en, eenmaal geplant, hoegenaamd geen zorg vereischen.

Twee zeer na aan elkaar verwante soorten, beide van Noord-Amerikaanschen oorsprong, treft men hier en daar in de tuinen aan. Zeldzaam kan men ze dus niet noemen, maar toch zijn ze

lang niet zóó algemeen, als men, met het oog op hare sierwaarde, hare gemakkelijke cultuur en hare onkostbaarheid zou mogen verwachten; reden waarom het ver van ondoelmatig is er, door een aanschouwelijke voorstelling, eens de attentie van hen die haar niet of niet goed kennen, op te vestigen.

De hier bedoelde soorten zijn *Yucca flaccida* en *filamentosa*, die echter zoozeer op elkaar gelijken, dat men ze veilig als ééne soort kan beschouwen, waarom ik mij tot de eerstgenoemde, die ook 't meest wordt gekweekt, bepaal.

De zeer duidelijke afbeelding eener plant, die op het oogenblik in mijn tuin een bewonderenswaardig effect maakt en deze sierlijke soort zeker tot aanbeveling strekt, maakt een beschrijving onnoodig. Ook zij, die haar nog niet kennen, kunnen zich er gemakkelijk een voorstelling van maken, wanneer ik er alleen bijvoeg dat de sterkste bloemsteng (er zijn er twee) 1.50 Meter hoog is. Eerst ter hoogte van 1 M. begint de een halve Meter hoge en 30 c.M. breede pluim, die uit een groot aantal hangende, klokvormige, groote witte bloemen bestaat. Klokvormig in botanischen zin is de bloemkroon, die uit zes vrije bloembladeren bestaat, eigenlijk niet, maar de bloemen maken toch dien indruk, waartoe hare hangende houding veel bijdraagt.

Het mooiste effect maakt deze plant geheel vrij staande in een gazon. Zij wordt ook wel voor groepsgewijze planting aanbevolen. Ik zag zulk een groep, uit misschien een twintigtal

planten bestaande, deels *flaccida*, deels *filamentosa*. Zeker, men bleef er als zij bloeien bewonderend bij stilstaan, maar het spreekwoord dat men wel het bosch, maar niet de boomen zag, vond hier in gewijzigden zin toepassing. In een zeer uitgestrekt gazon mag dit dan ook inderdaad wel worden aanbevolen, voor een tuin van bescheiden afmetingen is het stellig ondoelmatig.

De plant bleek mij hier reeds sedert verscheidene jaren volkomen tegen onze winters, zonder eenige bedekking, bestand te zijn, maar wil men er in 't najaar wat blad of turfmoel omheen leggen, dan is dit altijd veiliger, dan haar onbedekt aan het wisselvallige winterweer bloot te stellen.

Het spreekt wel als vanzelf dat men in het eerste jaar zulk een forschen bloei niet verkrijgt; ja er is zelfs veel kans dat er dan van bloeien nog niets komt, terwijl later de eerste bloemsteng nauwelijks de halve hoogte van de hier afgebeelde zal bereiken. Maar met ieder jaar wordt de plant sterker en twee, drie bloemstengelen zijn ten laatste geen uitzondering.

Ik ken voor de *Yucca's* geen Hollandschen naam. De Duitschers noemen ze „Palmlilie.” Wij konden dezen naam, dunkt mij, wel overnemen. Ze behoort tot de Liliaceeën, en we hebben van onze naburen wel minder goed klinkende namen overgenomen. „Lelie” en „Roos” zijn in den volksmond collectieve benamingen en „Palmlilie” klinkt zoo slecht niet.

Bennekom.

H. WITTE.

YUCCA FLACCIDA IN BLOEI.

WEG IN MAKASSAR.

MAKASSAR.

HET is een genot op een schoonen ochtend met een boot van de Paketvaart van de reede van Soerabaya te vertrekken en in oostelijke richting op Makassar aan te stevenen. Na het lichten van het anker en het verlaten van Java's kust worden wij nog lang vaarwel toegeroepen door den Tengger, den Lamongan, den Goenoeng Ringgit en de kegels van het Raoen-Idjengebergte. Niet lang daarna vertoont zich aan den zuidelijken horizon de Goenoeng Rindjani op het eiland Lombok, de hoogste berg van den Archipel, 3800 M. hoog, en vervolgens komen wij in open zee. Doch heel lang duurt die tocht tusschen de beide elementen niet, want reeds den tweeden morgen na ons vertrek is Celebes in het gezicht.

Al dadelijk wordt men getroffen door den geheel anderen aanblik dien deze kust oplevert. Overal dicht groen. Niet zooals ginds lage vlakten met daaruit oprijzende vulkanen, doch een uiterst liefelijk heuvellandschap met dichte wouden of laag kreupelhout begroeid.

Door al de koraaleilandjes heen bereikt men ten slotte de haven. De schepen liggen aan steigers en de gebouwen die men langs de kade ontwaart herinneren zeer aan Europeeschen bouwtrant. 't Zijn meest zeer oude, witgepleisterde huizen, nog uit den tijd van de Compagnie. Vanaf die kade wederom een blik op de zee slaande, vertoont zich een zeer mooi en opwekkend

DE KAPITEINSWONING TE MAKASSAR.

schouwspel. Behalve het vrij aanzienlijk aantal stoomschepen is de zee bezaaid met slanke vlerkprauwen, die zich als meeuwen afteekenen.

Door de bedrijvige Chinese buurt, waar, als overal, den geheelen dag leven en beweging heerscht, en de handelswijk, waar de pakhuizen elkander bij rijen opvolgen, komt men aan een groot, groen plein (het Exercitieveld) en hier begint feitelijk het modern Macassar.

Hier verheft zich o.m. het paleis van den gouverneur, eenigszins opgetrokken in den trant van het koninklijk paleis te 's-Hage. Het is geheel wit en geeft uitzicht op drie prachtige lanen. Langs ditzelfde veld zijn het postkantoor, het hotel en de kerk geschaard. Wat echter nog een typischen, antieken indruk maakt, is het fort „Rotterdam”, hetwelk nu dient tot kazerne voor het vrij sterk garnizoen, doch

reeds in den Portugeeschen tijd een stevig bolwerk was. Later kwam het in bezit van den vorst van Goa en „Speelman” veroverde het weder op dien heerscher in 1667 en noodzaakte dezen om de Hollanders vrijelijk handel en scheepvaart toe te staan.

Middenin dit fort staat de kerk, onze brave voorouders waren vroom, onder het bedehuis bevindt zich de gevangenis nog. Terwijl dan boven in het kerkgebouw de psalmen opstegen ten hemel, werden beneden de zwarte boosdoeners onder handen genomen.

Een groote tamarindelaan (het Hooge Pad) aan weerszijden met fraaie, open, moderne huizen bebouwd, voert ons naar een tweede Plein, het Koningsplein, waaraan gelegen zijn: een klein ontmanteld fortje (Vredenburg), het kerkhof, het hospitaal, het paleis van justitie, de woning van den assistent-resident, de sociëteit en de komedie.

Men heeft dus ook weder een oude en nieuwe stad, doch de oude stad dient hier niet, zooals in Batavia en Soerabaya, uitsluitend voor kantoren en magazijnen — neen, in het oude Macassar *wonen* werkelijk ook nog wel Europeanen. Door haar isolement wellicht is meer van het verleden en den ouderwetschen toestand blijven hangen dan in de hoofdplaatsen op Java.

Het Makassaarsch volk is vlug, kloek en fier. De mannen zijn bijzonder bedreven in het africhten van paarden, ze zijn niet lui en toonen dikwijls veel ondernemingsgeest. Ook als zeevaarders hebben ze een goeden naam. Echter zijn ze vechtlustig en niet te vertrouwen. Aan persoonlijken moed ontbreekt het hun

zeker niet. Men herinnert zich nog het hardnekkig verzet van den voormaligen vorst van Goa, die door Christoffel in een ravijn gejaagd werd en er ook is omgekomen. Het paleis van den vorst was niet verder dan een uur buiten Makassar. Nu is het niet veel meer dan een ruïne.

De omstreken van Makassar zijn schilderachtig, meer liefelijk dan grootsch. Eenige fraaie Chinese landhuizen en het graf van Diepo Negro zijn wel de voornaamste bezienswaardigheden.

Een aardige ontmoeting herinner ik mij met de oude vorstin van Tanette. Onze vriendelijke gastvrouw, mevrouw Swart, had de goedheid mijn vrouw en mij mede te nemen op een bezoek aan die hoogbejaarde vrouwelijke heerscheres, die haar leven lang met onwankelbare trouw ons Gouvernement heeft gediend en zelfs haar man en haar zonen heeft verbannen toen deze opstonden tegen het Nederlandsch gezag. Hare Hoogheid logeerde met hare beide dochters in het inlandsche hotel. De beide

dochters voerden mevrouw Swart en mijn vrouw bij de hand in het ontvangruim en daar zat in den haar onlangs door H. M. geschonken troonzetel de 85jarige vorstin.

Een mooie, eerbiedwaardige witte vrouw, kaarsrecht en met schandere lichte oogen.

De oud-resident Brugmans had de welwillendheid als tolk op te treden. Haar eerste vraag was naar H. M. de Koningin. Zij toonde zich innig dankbaar voor de onderscheiding die haar was ten deel gevallen (H. M. had haar benoemd tot commandeur in de orde van Oranje-Nassau bij gelegenheid van haar 85sten verjaardag en haar een troon cadeau gedaan) en verklaarde dat zij met geheel haar hart de koningin en Nederland liefhad. Toen ik haar een paar Nederlandsche illustraties liet zien waarin haar beeltenis voorkwam, kwamen de tranen haar in de oogen. Telkens vroeg zij weer opnieuw of in Nederland de menschen haar portret nu allen gezien hadden. Overigens bleek ze een zeer beschaafde vrouw, want voortdurend deed zij fijne belangstellende vragen.

Ook de beide prinsessen waren gedistingueerd en maakten verstandige en kiesche opmerkingen.

Evenals wij binnengekomen waren werden wij uitgeleid onder de zegenwenschen van deze getinte doorluchtigheden. Nu is de oude vorstin overleden en het bewind is overgegaan op de oudste der prinsessen. In Tanette regeeren de vrouwen.

Wie Makassar aandoet verzuime niet een tochtje te maken langs de W. kust naar Menado en Gorontalo, want vooral Noordelijk Celebes is prachtig. Voor mij is in den geheelen archipel niets schooner dan de omtrek van Menado met het Merawasgebergte en het meer van Tondano. De verscheidenheid van plantengroei is eenvoudig wonderbaarlijk. 't Is of alle schoone gewassen van de aarde daar in een reusachtig dicht bouquet te zamen bloeien. Hooge steile bergen en duizelingwekkende afgronden — stille, blanke meren en donderende watervallen, lieflijke groene vlakten en ruige rotsgevaarten wisselen elk oogenblik elkander af. Men heeft er vergezichten over heel Noordelijk Celebes en over de baai van Gorontalo. Het klimaat in het hooge land is mild en vrij gelijkmatig. De vroolijke eerlijke Christenbevolking is in haar kinderlijke naïveteit volkomen passend bij dit verrukkelijk land. Zij bewoont keurig onderhouden breede hofsteden en wie langs de groote wegen om Menado rijdt heeft het gevoel of hij in de boomgaardstrekken in onze Betuwe vertoeft.

't Klopt niet met de gegevens, maar ik zou anders heusch gelooven dat in N.-Celebes het Paradijs moet zijn geweest. A. VOGEL.

VARIA.

BOERENGRAPJE.

Als kleine dorpsjongen werd ons op zware straffen door onze ouders verboden om buurman Mol het spotlied toe te zinken, dat volgens onze makkers dien goeden man tot woede brengen moest. Het luidde:

Peter Mol heeft ondervonden,
Wat men leert door schae en schand,
Heeft — o, uitgevonden wonder! —
Z'n eigen keu de start verbrand!

Dezer dagen schoot het ons echter weer te binnen, toen we in een verzameling van oude volksvertellingen uit Schwabenland het volgende verhaaltje vonden, dat buurman Mol vrijpleit van domheid; het internationale ver-

CHINEESCHE STRAAT TE MAKASSAR.

telsel bewijst immers, dat we met een volksgrapje te doen hadden, waarvan hij het slachtoffer werd gemaakt.

Een boer in Mundingen zou zijn zoontje eens last gegeven hebben om het varken te gaan voeren. De jongen kwam echter ontdaan terugloopen en jammerde: „Vader! vader! bij het varkenshok is een groote, woedende adder!” Algemeene ontzetting. De burens werden te hoop geroepen en vol van schrik staarde men naar de kronkelingen van een vreemde slang door een reet in de schuurplanken.

Niemand durfde het ondiep naderen, tot eindelijk de dappere dorpsmid werd gehaald, die met een gloeiende tang, het reptiel zou aanpakken.

De smid ging er moedig op los, kneep bei zijn oogen dicht en vatte de slang met stevigen greep beet. Hierop begon echter het varken in de schuur erbarmelijk te schreeuwen en toen men kijken ging zag men het arme dier als razend rondloopen, terwijl het vergeefsche moeite deed om zijn staart te belikken.

Sprakeloos staarden de boeren dit nieuwe wonder aan, tot eindelijk de kleine jongen opperde: „Vader, misschien is het beest, dat buiten de schuur hing, toch geen adder geweest, maar de staart van ons varken!” En de jongen had gelijk! G.

HET KERKHOF TE MAKASSAR.

Foto Aug. F. W. Vogt.

RUÏNE SWALMEN (L.)

RUÏNE SWALMEN (L.)

EEN der snelstroomende bijriviertjes der Maas, welke in hun langen loop overal beekjes, leislotten en vloedgraven opnemen, die de Maas van water blijven voorzien, is de Swalm. Zij drijft vele molens en een der landelijke dichters bezong haar, als de „vischrijke”, de „snelvlietende”, en „molendrijvende”. Zij vloeit bij Asselt, het oude tolhuis Asselon der Romeinen, in de groote rivier.

Dat Asselt is een interessant Maasdorp. Zou het al niet zijn, omdat het vroeger de stapelplaats was van den Maashandel met de Rijnprovincie of om den geweldigen strijd, dien het steeds heeft te voeren gehad, om den grijpgierigen waterwolf van de huizen te houden, dan is het zeker, om het kleine, uit machtige steenbrokken opgetrokken kerkje, waarin een heerlijk schilderstuk, afkomstig van Hellenrade, bewaard wordt.

Wanneer men van dit overblijfsel van oude cultuur, opgetrokken als het is op de grondslagen van het oude Romeinsche tolhuis, de schreden richt over het pad door de korenrijke akkers, dan ziet men in de laagte aan de Swalm een eigenaardig gevormden bouwval.

Het is de Ouborg, het slot der familie van Swalmen, waaruit de VIe abdis van het adellijke Roermondsche Munsterklooster stamde.

Later kwam het aan de van Oest, waarnaar het ook wel den naam van Oest kreeg. Dan kregen de Schenck van Nijdeggen, als bezitters van Hellenrade, dat hoofdsloot geworden was, den bouwval, waarna het aan de van Hoensbroech's kwam, die het nog bezitten.

Uit de archiefstukken moeten wij besluiten, dat de Ouborg een riddermatig „gesees” of huis was, welks bezit den eigenaar toegang tot de Statenvergaderingen verleende.

Het slot, geheel door de Swalm bespoeld, was slechts klein. Een dikke toren vormt de voorhal voor een vijfhoekige ruimte, ook door stevige muren omsloten.

De toren is van zijn dak beroofd en is door een later ingeslagen opening toegankelijk. Hij kon vroeger door middel van een steenen wenteltrap bestegen worden.

Reeds in de XVIe eeuw was het huis verwoest. Weinig bescheiden zijn over den ondergang der sterkte tot ons gekomen.

Alleen bestaat er nog eene sage, dat de laatste van Oest, door ongelukken arm geworden, met zijne dochter het vervallen huis bewoonde.

Het vinden van een schat in een verborgen muurkast bracht hen er weer bovenop.

Thans staat de ruïne daar als treurende; door den spoorweg, die er vlak langs loopt, vlak te kijk voor de reizenden en trekenden, die er meer met vragenden dan zoekenden blik op neer zien.

De Swalm murmelt door het riet langs de sterke grondvesten en eenige geknotte wilgen en lange kanadas houden gezelschap.

Een bruggetje, wat wishout, het spiegelend watervlak, stoffeeren het tafereeltje, dat een fraai gevalletje is voor den schilder.

A. F. VAN BEURDEN.

HET VOGEL-SCHIETEN.

TOEN ik in de laatste helft van het vorige jaar eenigen tijd in den Gelderschen achterhoek vertoefde, had ik het voorrecht een eigenaardig feest bij te wonen, dat nog slechts in enkele gedeelten van ons land in zwang is. 't Was n.l. het vogelschieten, een feest van echt ouderwetschen stempel. Dit vroolijke feest is echter van verhevener aard dan menigeen denkt en wel nadere beschouwing waard.

Ten einde het nu mogelijk te maken zich een juiste voorstelling te kunnen vormen van dit feest, zal ik den lezers van „Buiten” een en ander betreffende het vogelschieten en zijn oorsprong mededeelen.

Wanneer het tijdstip van het vogelschieten nadert, wordt door een bestaande of daartoe gevormde feestcommissie, gelegenheid gegeven, zich als deelnemer aan te melden. De ingeschrevenen verzamelen zich op den bepaalden dag des morgens op het marktplein bijeen, voorzien van een of ander vuurwapen gelijkend op een geweer. Zij trekken dan in optocht, onder de lustige tonen der muziek, naar

het schietterrein, alwaar zich de commissie bevindt, die tevens in het bezit is van een paar goede geweren, waarmede de schietwedstrijden plaats hebben. De winner van den hoofdprijs wordt koning. De koning kiest zich, naar oud gebruik, een koningin en beiden worden met vereering door de straten gevoerd en gedurende dezen dag gehuldigd. Het behoeft zeker niet nader vermeld dat het feest in den regel een echt vroolijk karakter draagt, hoewel het, jammer genoeg, menigmaal gebeurt, dat er te veel aan Bacchus wordt geoërd.

De oorsprong van het vogelschieten dagteekent uit lang vervlogen eeuwen.

Het Duitsch-Romeinsche rijk had ruim 100 jaren bestaan, toen de laatste Deutsche koning, die van Karel den Groote afstamde, stierf, zonder erfgenamen na te laten. De Deutsche vorsten kwamen daarop bijeen en maakten van hun oud recht gebruik, zich zelve een nieuw opperhoofd te kiezen. Hun keuze viel eerst op keizer Koenraad, na hem op Hendrik den Vogelaar.

Deze laatste verhefde de macht der Duitschers zeer en bracht het rijk wederom in groot aanzien.

Onder zijn bestuur kwamen echter de oorlogzuchtige Hongaren in het land, verwoestten het overal en trokken over den Rijn naar Bremen. De Deutsche troepen waren tegen deze horden niet bestand, en de Hongaren, die buitengewoon vlugge ruiters waren, brachten de slechts te voet vechtende Duitschers, eer men het voorzien kon, gevoelige nederlagen toe. Toch kon de vijand niet beletten dat menig ridder viel door de hand van bekwame, met ijzer gepantserde armborstschutters.

Keizer Hendrik maakte aan de heerschende troebelen een einde, doordat hij een Hongaarschen prins gevangen nam dien hij niet losliet, dan na een negenjarigen wapenstilstand verkregen te hebben. Van dezen tijd maakte de Keizer wijselijk gebruik den Hongaren een machtigen dam in den weg te leggen. Hij bepaalde, dat niet slechts de onderhoorigen, maar ook alle vrije grondeigenaren en burgers te velde moesten trekken, indien hij daartoe een oproeping deed uitgaan. Verder droeg hij zorg voor een betere oefening van de ruitery in den wapenhandel, versterkte alle steden met muren, wallen en grachten en noemde deze versterkte plaatsen burchten.

Door schieten, van achter de muren der burchten, kon men den vijand terughouden. Geen wonder dus dat de bevolking zich voortdurend oefende in schijfschieten met de armborst of de handboog, wat toenmaals de hoofdwapen waren. En omdat deze schietoefeningen plaats hadden op uitdrukkelijk verlangen van den vorst, Hendrik den Vogelaar, kreeg het langzamerhand den naam van vogelschieten.

Wanneer de burgers nu bezig waren zich te oefenen in het schieten, werden daartoe vrouwen, kinderen en vrienden uitgenoodigd, wien gelegenheid gegeven werd zich op eene of andere wijze te vermaken. Zoo namen de schuttersfeesten hun aanvang en geven tevens een beeld hoe de burgergilden dier tijden, weerbaar geworden zijn.

Wie dus een klucht in het schuttersfeest of vogelschieten vindt, denkt verkeerd en men bespot daardoor den oorsprong van de plichten die een volk jegens zijn vaderland te volbrengen heeft.

A. G. KOENDERS.